

ЕЛЕКТРОННИЙ РЕПОЗИТОРІЙ Сумського НАУ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ

Комликова Г. І.

Директор наукової бібліотеки
Сумського НАУ, к.і.н.

Ще донедавна невід'ємною частиною діяльності будь-якої наукової чи навчальної бібліотеки була робота над створенням картотеки (а згодом – бази даних) праць своєї установи (вишу чи НДІ), де відображались творчі доробки науковців за багато років. Великим плюсом при цьому була наявність у бібліотеці оригіналу друкованого твору (а згодом – хоча б його електронного аналогу), – читачі мали змогу з ним працювати, бібліографи – створити точний і повний бібліографічний опис. За умов, коли бібліотеки мали достатньо коштів на купівлю книг і передплату періодичних видань, ця робота не була надто трудомісткою, оскільки монографії, підручники і статті були у фонді книгозбірні.

Однак, останнім часом ситуація кардинально змінилася – шанси отримати бібліотекою оригінали журналів і збірників, особливо якщо вони видані за кордоном, зараз дуже мізерні. До того ж, у сучасному світі вже неможливо обійтися лише традиційними формами оприлюднення наукових здобутків. Сьогодні особливо цінується присутність науковців у web-середовищі, одним із варіантів якого може стати електронний архів наукових публікацій університету (репозиторій). Створення та наповнення електронних архівів відкритого доступу до наукової інформації підтримують сьогодні майже всі вищі навчальні заклади.

Сумський національний аграрний університет долучився до міжнародного руху відкритого доступу до наукових знань, що передбачає формування електронного репозитарію, у 2012 р. Від самого початку ця відповідальна справа була доручена науковій бібліотеці.

Репозиторій – це електронний архів, що призначений для накопичення, збереження та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що проводяться в університеті.

Формування й розвиток репозиторіїв нерозривно пов'язане з процесом переміщення навчально-наукової діяльності у віртуальний світ. Тому електронного репозиторію Сумського НАУ створювався з метою:

- збереження та надання вільного доступу до наукової інформації, досліджень університету українській та світовій науковій спільноті;
- збору публікацій кожного вченого в єдиному профілі, що сприяє підвищенню цитування статей, а відповідно й рейтингу самих вчених і університету в цілому;
- підвищення web-присутності університету в глобальних наукових комунікаціях;

- сприяння розвитку науки та освіти в Україні та світі.

Звісно, що користь від наявності вільного доступу до результатів наукових досліджень буде видна не одразу. Але досвід інших університетів доводить, що для науковця – це вигідно, оскільки автор отримує не тільки постійне та тривале зберігання, представлення та просування досліджень, а й підвищення рівня цитованості праць та збереження авторських прав (сам факт публікації статті в репозиторії є своєрідною заявкою на авторські права). За автором зберігається право на контроль над своєю роботою і право на посилення та цитування.

Згодом також буде певна користь і для всього університету. І це не тільки підтримка наукової діяльності, розповсюдження та зростання доступу до досліджень, створених підрозділами, співробітниками та студентами університету, а й підвищення якості наукової комунікації та рейтингу й суспільного значення університету.

Робота над створенням електронного архіву Сумського НАУ розпочалася з вивчення досвіду інших університетів, а вирішальним фактором вибору програмного забезпечення стало те, що переважна більшість з них працює на платформі DSpace (Масачусетський інститут технологій і HP).

На загальні принципи розміщення матеріалів в репозиторії також вплинув досвід інших ВНЗ. Тому в архіві публікуються роботи, якщо вони носять науковий, освітній чи дослідницький характер, а також результати досліджень, виконаних співробітниками в межах планів університету, в його лабораторіях та фінансовані державою. Студенти також можуть розміщати роботи за рекомендаціями наукового керівника.

На сьогодні до електронний репозиторій Сумського НАУ містить такі види документів:

- повні електронні версії статей Вісника Сумського НАУ (6 серій);
- підручники, навчальні посібники, монографії науково-педагогічних працівників університету;
- електронні версії авторефератів дисертацій, представлених до захисту;
- електронні версії поданих тез доповідей на конференціях;
- анотовані підсумкові звіти по завершених науково-дослідницьких держбюджетних темах;
- патенти та авторські свідоцтва;
- магістерські роботи, представлені до захисту;
- бібліографічні, біобібліографічні покажчики, звіти про роботу наукової бібліотеки;
- інші матеріали про роботу структурних підрозділів університету.

Споживачами ж інформації, що розміщується в електронному архіві стають не тільки студенти й співробітники університету, а й науковці та колеги з інших закладів, громадські організації.

Для споживачів найперша користь від електронного репозиторію – це безкоштовний онлайн-доступ до наукової літератури, що використовується для досліджень, навчання та інших цілей.

Наступним етапом роботи над електронним репозиторієм Сумського НАУ є діяльність щодо його наповнення та активна пропаганда серед науковців університету.

На жаль, досі деякі науково-педагогічні працівники нашого університету не усвідомили переваг представлення власних розробок і результатів наукової діяльності у відкритому доступі та з обережністю ставляться до цього ресурсу. Досвід набуття репозиторіями інших ВНЗ популярності завдяки максимальній відкритості та доступності представлених наукових робіт досі не став для науковців нашого університету тим показником, до якого варто прагнути і який треба наслідувати. На сьогодні електронний репозиторій СНАУ містить усього 2770 електронних документів, що до того ж мають обмежену функціональність. Тому досі актуальною залишається робота з популяризації ідеї відкритого доступу серед науковців Сумського НАУ.

Та незважаючи на це, популярність нашого репозитарію серед віртуальної спільноти поступово зростає: за даними Webometrics.info репозиторій у 2015 р. зайняв 30 місце у рейтингу серед вітчизняних електронних архівів.

Таким чином, електронний репозиторій Сумського національного аграрного університету функціонує не лише як архів для довгострокового зберігання цифрових матеріалів, а є інструментом надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, а також демонструє наукову, соціальну та економічну значимість дослідницьких робіт і, таким чином, сприяє підвищенню рейтингу самих вчених і університету в цілому.